

Ett straffrättsligt direktiv om bekämpande av penningtvätt

Justitiedepartementet

2016-01-19

Dokumentbeteckning

KOM(2016) 826

Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om straffrättsliga åtgärder för bekämpande av penningtvätt

Sammanfattning

Förslaget handlar om straffrättsliga åtgärder för att bekämpa penningtvätt. Syftet är att fastställa minimiregler rörande definitioner av straffbara gärningar samt påföljder och sanktioner på penningtvättsområdet. Direktivet ska ersätta delar av rambeslut 2001/500/RIF om penningtvätt, identifiering, spårande, spärrande, beslag och förverkande av hjälpmedel till och vinning av brott. Förslaget bygger i huvudsak på de krav som ställs i Europarådets konvention om penningtvätt, efterforskning, beslag och förverkande av vinning av brott och om finansiering av terrorism (Warszawakonventionen) samt Financial Action Task Forces (FATF) rekommendationer avseende penningtvätt.

Bekämpning av penningtvätt och av finansiering av terrorism är en prioriterad fråga för regeringen. Modern och effektiv straffrättslig lagstiftning är ett effektivt verktyg för att motverka sådan brottslighet. Regeringen välkomnar därför förslaget. Det är dock viktigt att bevaka att direktivet utformas med beaktande av grundläggande rättssäkerhetsprinciper samt att det i övrigt får en rimlig utformning och räckvidd.

Mot bakgrund av främst penningtvättsbrottens gränsöverskridande inslag anser regeringen att förslaget är förenligt med subsidiaritetsprincipen.

1.1 Ärendets bakgrund

Europaparlamentet beslutade den 25 oktober 2011 en resolution om organiserad brottslighet i Europeiska unionen (2010/2309/INI). I resolutionen uppmanades kommissionen att inom ramen för sitt lagstiftningsförslag angående uppdatering av direktivet om penningtvätt se till att kriminaliseringen av tvätt av pengar som utgör vinning av brott blir så generell som möjligt och att inrätta en rättslig grund för så många undersökningsbefogenheter som möjligt inom området.

I februari 2016 lämnade kommissionen ett meddelande till Europaparlamentet och rådet om en åtgärdsplan för förstärkning av kampen mot finansiering av terrorism (KOM (2016) 50). Av åtgärdsplanen framgår att alla medlemsstater har straffbelagt penningtvätt men att det finns skillnader när det gäller definitioner och påföljder. Skillnaderna bedöms hindra gränsöverskridande samarbete mot penningtvätt och direkt påverka åtgärder mot finansiering av terrorism. Mot bakgrund av detta meddelade kommissionen att den avsåg att föreslå ett direktiv om kriminalisering av penningtvätt och tillämpliga sanktioner.

Kommissionen beslutade direktivförslaget den 21 december 2016.

1.2 Förslagets innehåll

Direktivförslaget innehåller huvudsakligen bestämmelser om kriminalisering (artiklarna 2–4). Vidare finns bestämmelser om påföljder (artiklarna 5 och 6), ansvar och sanktioner för juridiska personer (artiklarna 7 och 8), domsrätt (artikel 9) samt utredningsverktyg (artikel 10).

1.2.1 Tillämpningsområde och definitioner

I *artikel 1* anges att direktivet syftar till att fastställa minimiregler när det gäller definitionerna av straffbara gärningar samt påföljder och sanktioner på penningtvättsområdet.

Artikel 2 innehåller definitioner.

1.2.2 Penningtvättsbrott

Av *artikel 3* framgår vilka förfaranden som ska vara kriminaliserade, såsom att förvärva egendom eller dölja dess ursprung med vetskap om att egendomen härrör från brottslig verksamhet. Det ska för straffansvar inte krävas att en fällande dom finns avseende förbrottet eller att gärningsman eller de närmare omständigheterna kring förbrottet är kända. Det ska inte heller påverka straffansvaret om förbrottet begicks i annan medlemsstat eller i tredje land så länge förbrottet utgör brott enligt lagen i det land där brottet

begicks och skulle ha utgjort brott i den medlemsstat där penningtvättsbrottet lagförs om det begåtts där. I vissa fall ska även s.k. självtvätt (tvätt av vinster från egna förbrott) vara kriminaliserad. Enligt *artikel 4* ska medlemsstaterna även kriminalisera anstiftan, medhjälp och försök till de gärningar som omfattas av artikel 3.

1.2.3 Påföljder och andra sanktioner

Enligt *artikel 5* ska varje medlemsstat säkerställa att brott enligt artiklarna 3 och 4 är belagda med effektiva, proportionella och avskräckande straffrättsliga påföljder. Maximistraffet för brott enligt artikel 3 i direktivet ska vara minst fyra års fängelse, åtminstone i allvarliga fall. Av *artikel 6* framgår omständigheter som ska anses försvårande vid bedömningen av brottet.

Artiklarna 7 och 8 innehåller bestämmelser om ansvar och sanktioner för juridiska personer. Bestämmelserna förpliktar medlemsstaterna att se till att juridiska personer kan hållas ansvariga för brott enligt artiklarna 3 och 4 samt att det finns effektiva, proportionella och avskräckande sanktioner.

1.2.4 Utredning och lagföring

I *artikel 9* finns regler om domsrätt. Varje medlemsstat ska utöva domsrätt över brott enligt direktivet om brottet helt eller delvis begåtts inom landets territorium eller om gärningsmannen är medborgare i landet. Om en medlemsstat beslutar att utöva domsrätt i större utsträckning än vad som krävs enligt direktivet, ska kommissionen informeras.

Artikel 10 ställer krav på att de personer, enheter eller myndigheter som ansvarar för utredning och lagföring av brott som avses i artiklarna 3 och 4 ska ha tillgång till effektiva utredningsverktyg.

1.2.5 Slutbestämmelser

Enligt *artikel 11* ersätter direktivet delar av rambeslut 2001/500/RIF om penningtvätt, identifiering, spårande, spärrande, beslag och förverkande av hjälpmedel till och vinning av brott, i förhållande till de medlemsstater som blir bundna av direktivet. Detta påverkar dock inte skyldigheten att implementera rambeslutet i nationell rätt.

Direktivet ska enligt *artikel 12* ha implementerats i nationell rätt senast 24 månader efter att direktivet antagits.

1.3 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

Penningtvätt är i Sverige straffbart genom lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott som trädde i kraft den 1 juli 2014 (prop. 2013/14:121).

Genom de lagändringar som då gjordes bedömdes Sverige leva upp till de krav som ställs enligt Warszawakonventionen.

2016/17:FPM56

Enligt denna lagstiftning döms den som vidtar vissa åtgärder med egendom i syfte att dölja att egendomen härrör från brott eller brottslig verksamhet eller i syfte att främja möjligheterna för någon att tillgodogöra sig egendomen eller dess värde, för penningtvättsbrott. För penningtvättsbrott döms även den som, utan att åtgärden har ett sådant syfte, otillbörligen främjar möjligheterna för någon att omsätta pengar eller annan egendom som härrör från brott eller brottslig verksamhet. Vidare gör sig den som i näringsverksamhet eller såsom led i en verksamhet som bedrivs vanemässigt eller i större omfattning medverkar till en åtgärd som *skäligen* kan antas vara vidtagen i sådant syfte, för näringspenningtvätt. För penningtvättsbrott döms till fängelse i högst två år och för grovt penningtvättsbrott döms till fängelse mellan sex månader och sex år. I ringa fall döms för penningtvättsförseelse till böter eller fängelse i högst sex månader.

Alla brott som kan ge upphov till utbyte kan utgöra förbrott till penningtvättsbrott. Även brott som har begåtts utomlands och som inte utgör ett svenskt brott, men som motsvarar ett svenskt brott, kan utgöra förbrott till penningtvättsbrott. Straffansvaret omfattar även den som tvättar vinster från egen brottslighet (självtvätt). Försök, förberedelse och stämpling till brott som inte är ringa samt anstiftan och medhjälp till penningtvättsbrott är straffbart.

Direktivförslaget baseras i huvudsak på Warszawakonventionen. I några avseenden går det dock längre än gällande internationella krav. Detta avser krav på vilka brott som ska anses utgöra förbrott till penningtvättsbrott, vilka åtgärder med brottsutbytet som ska vara kriminaliserade, krav på kriminalisering av självtvätt samt minimikrav avseende påföljder. Även om en närmare analys av direktivet är nödvändig är regeringens preliminära bedömning att svensk lagstiftning i huvudsak motsvarar de krav som direktivet ställer.

1.4 Budgetära konsekvenser / Konsekvensanalys

Kommissionen har angett att förslaget inte har några omedelbara konsekvenser för EU:s budget.

Det är inte möjligt att i nuläget närmare bedöma eventuella budgetära konsekvenser. Utgångspunkten är dock att eventuella sådana konsekvenser, såväl nationella som inom EU, ska finansieras inom befintliga budgetramar.

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Arbetet mot grov och organiserad brottslighet är en högt prioriterad fråga för regeringen. En modern och effektiv straffrättslig lagstiftning mot penningtvätt som syftar till att förhindra eller försvåra för kriminella och terrorister att finansiera sin verksamhet är en viktig del i detta arbete. Regeringen ser, i likhet med kommissionen, en risk med att lagstiftningen i vissa avseenden ser olika ut i EU:s medlemsstater. Regeringen välkomnar därför kommissionens initiativ och ställer sig positiv till etablering av miniminivåer för kriminalisering av penningtvättsbrott. Det är dock viktigt att direktivet skapar ett verkligt mervärde i form av bl.a. förbättrade möjligheter till effektivt gränsöverskridande samarbete mellan brottsbekämpande myndigheter. Regeringen avser att bevaka att direktivet utformas med beaktande av grundläggande rättssäkerhetsprinciper och att det i övrigt får en utformning och räckvidd som är rimlig.

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Medlemsstaternas ståndpunkter är ännu inte kända.

2.3 Institutionernas ståndpunkter

Europaparlamentets ståndpunkt är ännu inte känd.

2.4 Remissinstansernas ståndpunkter

Förslaget har inte remitterats.

3 Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

Förslaget grundar sig på artikel 83.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF). Det ska antas i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet enligt artikel 294 EUF, vilket innebär att rådet beslutar med kvalificerad majoritet och att Europaparlamentet är medbeslutande.

3.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen

När det gäller *subsidiaritet* anför kommissionen i huvudsak följande.

Den organiserade brottsligheten gömmer och investerar i ökande omfattning tillgångar i andra medlemsstater än den där brottet som skapade vinsterna begicks. Detta försvårar myndigheternas bekämpning av gränsöverskridande allvarlig och organiserad brottslighet i Europa och påverkar den inre mark-

naden genom att konkurrensen med lagliga verksamheter förvrängs. Vidare undermineras förtroendet för det finansiella systemet.

2016/17:FPM56

Bedömningen att penningtvättsaktiviteter i många fall har gränsöverskridande inslag stöds bl.a. av att antalet informationsutbyten mellan medlemsstaternas Financial Intelligence Units (FIUs) ökar samtidigt som en stor andel av de misstänkta transaktioner som rapporteras, i många medlemsstater har gränsöverskridande karaktär. Bilden av betydande gränsöverskridande inslag i penningtvättsaktiviteter och behovet att vidta åtgärder genom rättsligt samarbete mellan medlemsstaterna bekräftas av uppgifter från Eurojust om bl.a. antal registrerade ärenden.

Även om penningtvätt är kriminaliserat i samtliga medlemsstater finns skillnader i medlemsstaternas lagstiftning. Dessa skillnader gör regelverket mindre effektivt och påverkar det rättsliga och brottsbekämpande arbetet mellan medlemsstaterna. Kommissionen bedömer att omfattningen av penningtvättsproblemet sannolikt kommer öka betydligt om inga åtgärder vidtas på EU-nivå med samhällskostnader i form av ökad kriminell aktivitet, förlorade skatteintäkter och finansiering av terroristgrupper som följd.

När det gäller *proportionalitet* anför kommissionen i huvudsak följande.

Kommissionen anser att det föreslagna direktivet är begränsat till vad som är nödvändigt och proportionellt för att implementera internationella standarder samt för att förbättra gränsöverskridande samarbete, informationsutbyte och för att hindra utnyttjande av olikheter i nationell lagstiftning. Förslaget definierar räckvidden av penningtvättsbrotten i syfte att täcka alla relevanta förfaranden samtidigt som det begränsas till vad som är nödvändigt och proportionellt.

Regeringen instämmer i kommissionens bedömning att det finns skäl att på unionsnivå vidta åtgärder av det slag som avses i det föreslagna direktivet. Med beaktande av det allmänna intresset att bekämpa penningtvätt, organiserad brottslighet och terrorism samt på grund av brottslighetens gränsöverskridande inslag bedömer regeringen att förslaget är förenligt med såväl subsidiaritets- som proportionalitetsprincipen.

4 Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

Förslaget behandlas i rådsarbetsgruppen materiell straffrätt där förhandlingarna inleddes den 11 januari 2017. Det bedöms att förhandlingarna kommer att pågå under våren 2017.

